

МЕТАМОРФОЗИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Економічний аналіз як наука формується та розвивається в контексті історичного розвитку суспільства відповідно до загальних закономірностей розвитку науки з огляду на об'єктивні передумови. Теоретичних узагальнень він досягає через складні, а іноді й суперечливі етапи, коли було накопичено певний обсяг досліджень і виникла потреба в осмисленні й систематизації набутого досвіду (від аналізу балансу до комплексного економічного аналізу). Аналітико-синтетичний процес, що включає виявлення економічних законів, не міг ґрунтуватися на простому спостереженні та описуванні явищ, потрібні були аналітичні дослідження, здатні проникнути в глибинну сутність процесів, що відбуваються, і виявити фактори, які спричиняють їх зміни та рух. Це призвело до виникнення економічного аналізу як цілісної науки. Пріоритетом для трансформації цієї науки стала практична потреба (потрібні були дослідження зміни і розвитку економічної системи на макро- чи мікрорівнях і діагностика результатів цієї зміни). По мірі розвитку науки зростає роль її теоретичної компоненти, процес поглиблення якої на кожному етапі має свої особливості: формуються методологічні принципи, еволюціонують всі підсистеми науково-пізнавальної діяльності (об'єкти, предмети і суб'єкти; цілі, засоби та результати; методи і умови тощо).

Встановлено, що розвиток науки економічний аналіз це – діалектичний процес, в якому диференціація супроводжується інтеграцією, проходить взаємопроникнення та об'єднання в єдине ціле різних напрямів наукового пізнання, взаємодія різних методів і ідей. Один із важливих шляхів взаємодії наук – взаємообмін методами і прийомами дослідження. Так, теоретичною і методологічною основою економічного аналізу є філософія та економічна теорія. В процесі аналізу широко використовується статистика, математика тощо. Особливо плідним стало використання методів економічного аналізу в маркетингу, менеджменті, управлінському обліку, аудиті. Отже, все це передбачає широке застосування методів економічного аналізу в реалізації предмета будь-якої науки. Взаємопроникнення наук є об'єктивною реальністю, а пошук чітких меж кожної з них хоч і має певні підстави, проте не може бути результативним. Незважаючи на роль економічного аналізу в системі наук, він безпідставно почав втрачати своє лідерство, розмиваючись у численних прикладних економічних науках. Особливу претензійність до «розмивання» цілісної науки економічний аналіз мають маркетинг, менеджмент, управлінський облік, аудит [1, 55].

Основними причинами втрати лідируючої позиції економічним аналізом є: невідповідність можливостей методології та організації економічного аналізу потребам сучасного управління; неспроможність традиційних методик аналізу досліджувати особливості економічних явищ і процесів господарюючих систем в

умовах невизначеності; діагностувати підприємницький ризик; незадовільна зміна цільової орієнтації аналізу, яка не відповідає зміні його об'єктів (змінам у зовнішньому та внутрішньому середовищі) та запитам користувачів.

Однак, проведені дослідження вітчизняного та зарубіжного розвитку економічних наук засвідчують доцільність збереження та вдосконалення науки економічний аналіз.

У сучасних умовах економічний аналіз як наука – це система спеціальних знань для системного, комплексного, органічно взаємопов'язаного дослідження економічних явищ і процесів щодо забезпечення цілеспрямованого їх розвитку, діагностики ознак невідповідності регламентованому рівню, пошуку нових можливостей у досягненні мети, вироблення науково обґрунтованих управлінських рішень в умовах визначеності, невизначеності, конфлікту та ризику. Отже, для забезпечення вимог управління економічний аналіз має виконувати оцінкову, діагностичну та пошукову функції. Проте в умовах невизначеності домінуюче значення повинні зайняти діагностична та пошукова функції. На жаль, сьогодні вони займають лише 10-15% та 0-5% відповідно.

Управління підприємством як відкритою соціально-економічною системою в умовах високої динамічності зовнішнього та внутрішнього середовища ускладнюється появою проблемних ситуацій. У зв'язку з тим, що кожна ситуація в певній мірі нова, внутрішньо неструктурована, зумовлена невідомими факторами, кожен із яких в різних умовах може по-різному впливати на ситуацію, аналітик позбавлений можливості діяти за наперед розробленим сценарієм (програмою, методикою оцінки та аналізу ситуації). Це потребує запровадження ситуаційного аналізу, характерною особливістю якого є епізодичність (незапрограмованість), та широкого використання моделювання неформальних, слабоструктурованих процесів, невизначеностей – теорії нечітких множин, методів та прийомів системного аналізу, виходячи з його принципів та дерева функцій [2, 62-75], методів якісного та кількісного оцінювання систем [2, 109-167], теорії дискретного управління для аналізу економічних систем [2, 316-325]. Проте незважаючи на важливість цього виду аналізу до сьогодні не сформовано його теоретико-методологічних засад.

Отже, проблему розвитку науки економічний аналіз не можна вважати вирішеною, «закритою». Це завжди, на всіх етапах розвитку суспільства, процес нелінійний, який характеризується різноспрямованістю зміни форм наукового знання, де завжди виникають нові точки росту, різноманітні можливості та ситуації вибору, формуються та теоретично систематизуються об'єктивні знання, в яку наука економічний аналіз – по мірі свого розвитку – проникає все глибше та ширше.

Література:

1. Мних Є. Сучасний економічний аналіз: питання методології та організації / Є. Мних // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 1. – С. 55–61.
2. Анфилатов В. С. Системный анализ в управлении / В. С. Анфилатов, А. А. Емельянов, А. А. Кукушкин. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 368 с.